

Sygn. akt I ACa 333/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 października 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Danuta Jezierska
Sędziowie:	SSA Tomasz Żelazowski SSA Krzysztof Górski (sprawozdawca)
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Beata Waclawik

po rozpoznaniu w dniu 28 września 2016 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa Powiatu (...)

przeciwko „(...)” spółce akcyjnej w K.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie z dnia 5 listopada 2015 roku, sygn. akt I C 413/15

I. zmienia zaskarżony wyrok i nadaje mu treść:

1. utrzymuje w mocy nakaz zapłaty z dnia 4 maja 2015 roku wydany przez Sąd Okręgowy w Koszalinie w sprawie o sygnaturze akt I Nc 63/15 w części zasądzonej kwotę 340.044,69 zł (trzystu czterdziestu tysięcy czterdziestu czterech złotych, sześćdziesięciu dziewięciu groszy) z ustawowymi odsetkami od dnia 28 kwietnia 2015 roku oraz w części zasądzonej kwotę 4.929,25 zł (czterech tysięcy dziewięciuset dwudziestu dziewięciu złotych, dwudziestu pięciu groszy) tytułem kosztów procesu;
2. uchyla nakaz zapłaty w pozostałej części i oddala powództwo o zasądzenie kwoty 85.011,17 zł (osiemdziesięciu pięciu tysięcy jedenastu złotych, siedemnastu groszy) z ustawowymi odsetkami od dnia 28 kwietnia 2015 roku;

II. oddala apelację w pozostałym zakresie;

III. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2638,25 zł (dwóch tysięcy sześciuset trzydziestu ośmiu złotych dwudziestu pięciu groszy) tytułem kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Krzysztof Górski Danuta Jezierska Tomasz Żelazowski

Sygn. akt: I ACa 333/16

UZASADNIENIE

Powód Powiat (...) w pozwie wniesionym przeciwko „(...)” Spółce Akcyjnej w K. domagał się wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym w przedmiocie zapłaty przez pozwaną na jego rzecz kwoty 425.055,86 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwu wskazał, że 29 stycznia 2010 roku zawarł z pozwaną umowę dzierżawy nr (...), na podstawie której Spółka zobowiązała się do uiszczania czynszu dzierżawnego w okresach miesięcznych. Dnia 28 sierpnia 2014 roku strony zawarły porozumienie o rozwiązaniu umowy dzierżawy. W jego pkt 8 postanowiły, iż pozwana zapłaci zaległości czynszu dzierżawnego w kwocie wg stanu istniejącego na dzień rozwiązania umowy, a na zabezpieczenie spłaty tego długu wystawi weksel gwarancyjny na sumę wekslową równą kwocie zaległości, powiększoną o kwotę stanowiącą 25% zaległości, przeznaczoną na pokrycie kosztów postępowania windykacyjnego. Na podstawie zawartego porozumienia, pozwana wydała powodowi weksel in blanco, który następnie wobec braku zapłaty, został wypełniony na sumę obejmującą istniejące zadłużenie.

Nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z 4 maja 2015 roku Sąd Okręgowy w Koszalinie uwzględnił żądania pozwu.

W zarzutach od nakazu zapłaty Spółka wniosła o uchylenie nakazu zapłaty i oddalenie powództwa w całości.

Pozwana przyznała, że łączyła ją z powodem umowa dzierżawy, na podstawie której użytkowała zorganizowany zespół składników majątkowych wchodzących w skład przewidzianego do likwidacji zespołu opieki zdrowotnej w P., jak i potwierdziła fakt rozwiązania tej umowy w drodze oświadczeń stron. Tym niemniej, złożony do akt weksel został w jej ocenie wypełniony nieprawidłowo, niezgodnie z deklaracją wekslową i porozumieniem stron z 28 sierpnia 2014 roku. Skoro zgodnie z § 8 porozumienia pozwana zobowiązana była do zapłaty czynszu dzierżawnego, to w zakres tego pojęcia nie wchodzi odsetki ustawowe. Wskazała, iż choć nie kwestionuje zasadności ich naliczania, to stanowią one odrębną od czynszu wierzytelność. Wobec spłaty zaległości czynszowych, odsetki utraciły swój akcesoryjny charakter i nie mogą być obecnie dochodzone.

Ponadto pozwana podniosła, że prowadziła z powodem negocjacje w przedmiocie rozłożenia na raty spłaty zaległości czynszowych a Powiat wyraził zgodę na spłatę zgodnie z proponowanym harmonogramem. Stąd też odsetki powinny być liczone od dat wynikających z tego harmonogramu.

Stwierdzono też, że powód nie wykonał postanowień porozumienia dotyczących przejęcia praw i obowiązków objętych umową zakupu tomografu komputerowego oraz ponoszenia wydatków związanych z jego naprawą, co spowodowało powstanie szkody w mieniu pozwanej i przesądziło o powstrzymaniu się ze świadczeniem wzajemnym.

Po uszkodzeniu przez powoda tomografu, (...) sp. z o.o. obciążyła pozwaną, jako właściciela, kosztami jej naprawy. Wobec spowodowania przez Powiat w powyższy sposób szkody w wysokości 334.781,69 zł, pozwana przedstawiła tę wierzytelność do potrącenia z wierzytelnością powoda z tytułu zaległości czynszowych.

Pozwana wniosła także, na wypadek uwzględnienia roszczenia powoda, o nieobciążanie jej obowiązkiem zwrotu na jego rzecz kosztów postępowania, wobec objęcia sumą wekslową kosztów postępowania windykacyjnego.

W piśmie procesowym z 8 września 2015 roku powód wskazał, że zarzuty podniesione przez pozwaną są bezzasadne. W szczególności zaprzeczył, jakoby wyraził zgodę na odroczenie terminów płatności zobowiązań. Ponadto, suma zadłużenia ujęta w zawiadomieniu o wypełnieniu weksla jest zbieżna z sumą z deklaracji wekslowej, stąd też weksel został wypełniony prawidłowo.

Odnośnie zarzutu potrącenia Powiat powołał się na art. 493 § 3 k.p.c., który wyklucza możliwość potrącenia domniemanej wierzytelności pozwanej z wierzytelnością objętą wekslem. Ponadto wskazał, iż do zmiany dłużnika w zakresie praw i obowiązków objętych umową finansowania zakupu tomografu komputerowego ostatecznie nie doszło

z winy Spółki, a Powiat nabył 20 stycznia 2015 roku na mocy umowy sprzedaży tomograf komputerowy od (...) sp. z o.o. Wobec stwierdzonego wcześniej uszkodzenia, pozwana została zobowiązana do poniesienia kosztów jego naprawy (k. 147 – 154).

W piśmie z 26 października 2015 roku Spółka podtrzymała swoje dotychczasowe stanowisko. W szczególności podniosła, iż wobec wygaśnięcia należności głównej z tytułu zaległości czynszowych, odsetki straciły swój akcesoryjny charakter i nie mogą być dochodzone. Zaprzeczyła także, jakoby powód nie wyraził zgody na zmianę terminów płatności należności, co wpływa na sposób naliczania ewentualnych odsetek. Zdaniem pozwanej, zgodnie z art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. to na stronie występującej z powództwem ciąży obowiązek wykazania okoliczności faktycznych uzasadniających roszczenie.

Wyrokiem z dnia 5 listopada 2015 roku Sąd Okręgowy w Koszalinie utrzymał w całości w mocy opisany wyżej nakaz zapłaty.

W oparciu o materiał procesowy Sąd uznał za udowodnione następujące fakty :

Dnia 29 stycznia 2010 roku Powiat (...) zawarł z pozwaną Spółką umowę dzierżawy nr (...), na podstawie której oddał pozwaną w długoletnią dzierżawę zorganizowany zespół składników majątkowych będących własnością Powiatu i wchodzących w skład przewidzianego do likwidacji Zespołu Opieki Zdrowotnej w P. przy ul. (...), które służą udzielaniu świadczeń zdrowotnych. Stosownie do § 13 ust. 1 i 2 umowy dzierżawca zobowiązany był uiszczać zryczałtowaną miesięczną stawkę czynszu dzierżawnego w kwocie 25.700 zł z tytułu dzierżawy nieruchomości, powiększonego o podatek VAT oraz zryczałtowaną miesięczną stawkę czynszu z tytułu dzierżawy sprzętu medycznego i wyposażenia ZOZ w P. w kwocie 15.200 zł, powiększonego o podatek VAT. Postanowiono, że czynsz dzierżawny będzie płatny do 10-tego dnia każdego miesiąca i podlegał będzie waloryzacji o wskaźnik wzrostu cen, towarów i usług konsumpcyjnych, ogłaszanych w Dzienniku Urzędowym GUS, na podstawie pisemnego zawiadomienia wydzierżawiającego (§13 ust. 3 i 4).

W związku z wykonywaniem umowy, 14 marca 2011 roku pozwana zawarła z (...) sp. z o.o. w W. umowę pożyczki nr (...) w celu zrealizowania dostawy tomografu komputerowego. W ramach zabezpieczenia spłaty pożyczki pozwana wystawiła weksel in blanco, a nadto zawarto umowę przewłaszczenia na zabezpieczenie przedmiotu dostawy.

W piśmie z 23 lipca 2014 roku, w związku z przygotowaniem do rozwiązania umowy dzierżawy, Powiat zadeklarował gotowość przejścia praw i obowiązków wynikających z umowy pożyczki nr (...). Zwrócił się jednocześnie o przesłanie związanych z tą umową dokumentów.

Dnia 28 sierpnia 2014 roku strony zawarły porozumienie w sprawie rozwiązania umowy dzierżawy oznaczonej nr (...).

W jego pkt 2 ustalono, że umowa zostanie rozwiązana nie później niż z dniem 31 grudnia 2014 roku, jednak nie wcześniej niż 31 sierpnia 2014 roku, w następstwie złożenia oświadczeń woli Powiatu i Spółki o jej rozwiązaniu. Stosownie do pkt 6 lit. a, Powiat zobowiązał się do przejścia praw i obowiązków objętych m.in. umową finansowania zakupu tomografu komputerowego – wyłącznie w celu kontynuacji, spłaty niewymagalnych rat pożyczki zgodnie z harmonogramem, obowiązującym w dacie przejścia praw i obowiązków (warunek); Powiat nie przejął jednak zobowiązań Spółki z tytułu spłat rat zaległych, wymagalnych, ale w odroczonej terminach płatności.

Powiat zrzekł się roszczeń z tytułów opisanych w § 14 umowy, z wyłączeniem jednak roszczeń z tytułu zaległości czynszu dzierżawnego i zobowiązał się do zwrotu Spółce weksla gwarancyjnego na sumę wekslową 6.500.000 zł w dniu wydania/przejścia przedmiotu umowy. W przypadku nie uiszczenia zapłaty wymagalnych, według stanu na dzień rozwiązania umowy, rat z tytułu czynszu dzierżawnego określonego w umowie, na zabezpieczenie spłaty tego czynszu Spółka wystawi Powiatowi weksel gwarancyjny na sumę wekslową równą sumie zaległości, powiększoną o kwotę 25% sumy wekslowej z przeznaczeniem na pokrycie kosztów postępowania windykacyjnego (pkt 8).

W piśmie powoda z 17 września 2014 roku, skierowanym do (...) sp. z o.o., Powiat zwrócił się z prośbą o rozpatrzenie możliwości przejęcia umowy pożyczki nr (...).

Stosownie do oświadczeń złożonych przez strony, umowę nr (...) rozwiązano z dniem 30 września 2014 roku. Tego dnia podpisano protokół zdawczo-odbiorczy z przekazania środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych dzierżawionych przez Spółkę.

Zgodnie z deklaracją wekslową datowaną na 24 października 2014 roku, przedłożoną wraz z wekslem wystawionym 25 października 2014 roku, Powiat miał prawo wypełnić złożony weksel in blanco na sumę odpowiadającą aktualnemu zobowiązaniu Spółki, o którym mowa w pkt 8 porozumienia, do maksymalnej sumy wekslowej 600.000 zł.

W piśmie powoda z 17 listopada 2014 roku, skierowanym do (...) sp. z o.o., Powiat wyraził zainteresowanie zakupem tomografu komputerowego, zainstalowanym w szpitalu w P.. Jednocześnie wskazał, że tomograf jest aktualnie niesprawny - spaleni uległa lampa i zwrócił się z prośbą, aby w przygotowaniu warunków ewentualnej sprzedaży uwzględniono jego stan techniczny.

Zgodnie z fakturą nr (...) z 3 lutego 2015 roku, wartość towaru, obejmującego lampę RTG oraz system chłodzenia, wyniosła 334.781,69 zł. Jako nabywcę wskazano (...) sp. z o.o., jako sprzedawcę – (...) sp. z o.o., a jako odbiorcę towaru – Zakład Opieki Zdrowotnej przy ul. (...) w P..

Pismem z 24 marca 2015 roku Powiat zawiadomił pozwaną Spółkę o wypełnieniu weksla. W jego treści wskazano, iż zobowiązanie wekslowe zostało ustalone w kwocie maksymalnej zobowiązania według stanu bieżącego, to jest na dzień 23 marca 2015 roku, stanowiącej łącznie kwotę 425.055,86 zł, na którą składały się kwoty: 265.051,97 zł – należność główna, 74.992,72 zł – odsetki, 85.011,17 zł – 25% z tytułu kosztów postępowania. Termin płatności oznaczono na 10 kwietnia 2015 roku.

Do pisma załączono specyfikację, określającą sposób obliczenia kwoty zadłużenia.

W piśmie z 24 października 2014 roku, doręczonym powodowi 27 października 2014 roku, Spółka w związku z trwającym procesem restrukturyzacji oraz w związku z bieżącym zadłużeniem, zwróciła się z prośbą o rozłożenie zaległości czynszowych na raty:

- kwoty 50.000 zł do 20 grudnia 2014 roku,
- kwoty 50.000 zł do 20 stycznia 2015 roku,
- kwoty 150.000 zł do 28 lutego 2015 roku,
- kwoty 100.000 zł do 31 marca 2015 roku,
- kwoty 100.000 zł wraz z odsetkami z tytułu zaległości (na podstawie dotychczas wystawionych not odsetkowych i noty końcowej, rozliczającej) do 30 kwietnia 2015 roku.

Wyraziła jednocześnie ubolewanie z powodu występujących zaległości płatniczych, które były związane z okresowo występującymi ograniczeniami płynności finansowej spółki.

W kolejnym piśmie z 9 lutego 2015 roku, doręczonym Powiatowi 11 lutego 2015 roku, pozwana zwróciła się z prośbą o umorzenie równowartości 3 miesięcznych czynszów dzierżawnych tj. kwoty 169.000 zł i zmianę harmonogramu przez odroczenie spłaty 50.000 zł do 20 lutego 2015 roku i 150.000 zł do 20 marca 2015 roku.

W piśmie z 18 marca 2015 roku, doręczonym 20 marca 2015 roku, pozwana zawiadomiła powoda, iż w związku z wątpliwościami w zakresie prawidłowości rozliczenia przejęcia tomografu komputerowego, do czasu wyjaśnienia

kwestii realizacji pkt 6 porozumienia, powstrzyma się ze spełnieniem świadczenia w zakresie należności czynszowych zgodnie z uprzednio przesłanym harmonogramem.

Do ww. pisma załączono pismo pozwanej do (...) sp. z o.o., w którym Spółka kwestionuje wysokość swojego zadłużenia wobec (...) sp. z o.o.

W odpowiedzi, powód wezwał Spółkę do niezwłocznej zapłaty zaległego czynszu oraz wskazał, że zakup tomografu komputerowego przez Powiat oraz wzajemne rozliczenia pomiędzy pozwaną a (...) sp. z o.o. nie mogą powodować wstrzymania się przez Spółkę od zapłaty zaległego czynszu dzierżawnego.

Dnia 31 marca 2015 roku wystosował do pozwanej wezwanie do zapłaty należności w sumie 265.051,97 zł.

W kolejnym piśmie z 8 kwietnia 2015 roku, pozwana ponownie zwróciła się do powoda z prośbą o przeanalizowanie sytuacji oraz wstrzymanie realizacji procedury związanej z wykupem weksła.

Dokonując oceny prawnej powództwa i zarzutów od nakazu zapłaty Sąd stwierdził, że za całkowicie chybiony należało uznać zarzut dotyczący nieprawidłowości wypełnienia weksła. Sąd wyjaśnił, że weksel jest dokumentem sporządzonym w formie przewidzianej przez prawo, zawierającym bezwarunkowe zobowiązanie do zapłaty określonej osobie sumy pieniężnej, w ustalonym terminie i miejscu przez wystawcę lub osobę przez niego wskazaną, którego egzekucja wyposażona jest w specjalny rygor. Weksel, z którego powód wywodził swe roszczenie w niniejszej sprawie był wekslem własnym niezupełnym, by następnie poprzez uzupełnienie go o brakujące elementy, przekształcić się w weksel własny. Zgodnie z art. 101 prawa wekslowego, weksel własny zawiera: nazwę „weksel” w samym tekście dokumentu, w języku, w jakim go wystawiono; przyrzeczenie bezwarunkowe zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej; oznaczenie terminu płatności; oznaczenie miejsca płatności; nazwisko osoby, na której rzecz lub na której zlecenie zapłata ma być dokonana; oznaczenie daty i miejsca wystawienia weksła; podpis wystawcy weksła. Prawo wekslowe pozwala na wystawienie weksła, który w chwili wystawiania nie zawiera wszystkich elementów niezbędnych dla jego ważności określonych w art. 1 i art. 2 oraz art. 101 i art. 102 prawa wekslowego, tj. tzw. weksła in blanco. Może być to zarówno weksel własny, jak i trasowany.

W ocenie Sądu, w niniejszej sprawie powstało ważne zobowiązanie wekslowe z weksła własnego in blanco wystawionego przez pozwaną Spółkę, który zabezpieczał roszczenia Powiatu (...), o których mowa w pkt 8 porozumienia stron z 28 sierpnia 2014 roku. Wypełniony już weksel, złożony do akt sprawy jest ważny, albowiem zawiera wszystkie elementy wyszczególnione w art. 101 i art. 102 prawa wekslowego. W ocenie Sądu nie sposób jest stwierdzić, by przedmiotowy weksel został wypełniony w sposób nieprawidłowy, niezgodny z porozumieniem stron.

Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska, że podniesienie przez wystawcę weksła in blanco zarzutu wypełnienia weksła niezgodnie z porozumieniem wekslowym (w zakresie dotyczącym rozmiaru zadłużenia wystawcy ze stosunku podstawowego) powoduje przerzucenie ciężaru dowodu na posiadacza weksła w tym sensie, iż powinien go obciążać dowód wykazania istnienia i rozmiaru zadłużenia z tego stosunku. Odwołując się do dotychczasowego orzecznictwa (cytując orzeczenia Sądu Najwyższego z 24 lutego 1928 r., sygn. akt I C 2161/27, z 12 stycznia 1934 r., sygn. akt C 2217/33; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 25 września 2013 r., sygn. akt I ACa 450/13) Sąd wyjaśnił, że ciężar dowodu w zakresie prawdziwości zarzutu wypełnienia weksła in blanco niezgodnie z porozumieniem stron spoczywa na dłużniku, który takie zarzuty podnosi. W okolicznościach niniejszej sprawy strona pozwana nie wykazała w sposób należyty, ażeby weksel został uzupełniony niezgodnie z deklaracją.

Spółka co do zasady przyznała bowiem, iż odsetki ustawowe mają charakter akcesoryjny do świadczenia głównego, które w niniejszej sprawie stanowiły należności z tytułu czynszu dzierżawnego i mogą być dochodzone wraz z tymże świadczeniem głównym. W jej ocenie jednak, na skutek spełnienia świadczenia głównego, zobowiązanie z tego tytułu wygasło, zaś ewentualne odsetki uległy przekształceniu w roszczenie główne i nie mogą być one dochodzone jako należności objęte pkt 8 porozumienia stron z 28 sierpnia 2014 roku.

Twierdzenia pozwanego uznał Sąd za nieudowodnione, a zarzut spełnienia świadczenia głównego za całkowicie gołosłowny. Obszerna argumentacja strony pozwanej, dotycząca utraty przez odsetki akcesoryjnego charakteru może mieć tym samym walor wyłącznie teoretyczny, pozostający bez wpływu na ocenę przedmiotowej sprawy.

Argumentację strony pozwanej, jakoby treść pkt 8 porozumienia stron wykluczała możliwość wypełnienia weksla na sumę obejmującą także odsetki ustawowe od wymagalnych świadczeń z tytułu czynszu dzierżawnego Sąd zakwestionował odwołując się do art. 481 § 1 k.c., i wyjaśniając, że na tej podstawie roszczenie o odsetki przysługuje stronie powodowej niezależnie od uregulowań pkt 8 porozumienia, jako świadczenie należne wprost z ustawy. Do odmiennej konkluzji mogłoby prowadzić wyraźne wyłączenie możliwości wypełnienia weksla na sumę obejmującą także roszczenie o odsetki, jednak okoliczności takiej Spółka nie wykazała.

Sąd stwierdził, że w treści pkt 8 porozumienia Powiat zrzekł się roszczeń opisanych w § 14 umowy, jednak z oznaczenia § 14 umowy wynika, iż obejmował on przede wszystkim kary umowne. Pozwana nie wykazała, aby § 14 obejmował także odsetki ustawowe od należności z tytułu czynszu dzierżawnego.

W tym stanie rzeczy, wobec wyraźnego przyznania powodowi uprawnienia do wypełnienia weksla w zakresie należności z tytułu czynszu dzierżawnego oraz ustawowego uprawnienia do domagania się odsetek ustawowych, które jako świadczenie akcesoryjne mogą być dochodzone wraz ze świadczeniem głównym, wypełnienie weksla na sumę obejmującą zarówno wymagalne należności z tytułu czynszu dzierżawnego, jak i odsetki ustawowe od tego świadczenia Sąd uznał za prawidłowe.

Zdaniem Sądu powiat nie naruszył także zakazu anatocyzmu, przewidzianego w art. 482 k.c. Z obliczenia należności stanowiącej sumę wekslową, ujętego w zawiadomieniu o wypełnieniu weksla (k. 19), powód skapitalizował odsetki, jednak dalszych odsetek od sumy należności głównej i odsetek domaga się dopiero od dnia wytoczenia powództwa (k. 2), co jest zgodne z dyspozycją art. 482 § 1 k.c.

Oszacowane przez powoda koszty postępowania windykacyjnego obliczone zostały w sposób matematycznie prawidłowy. Również zatem w powyższym zakresie zdaniem Sądu Okręgowego zarzut niewłaściwego wypełnienia weksla nie mógł zostać uwzględniony.

Za nieudowodniony, a tym samym nie mogący wpłynąć na merytoryczną ocenę sprawy Sąd uznał zarzut Spółki, jakoby Powiat zaaprobował jej propozycję, dotyczącą odroczenia terminu płatności spornych należności. W konsekwencji zmianie ulec miały terminy wymagalności poszczególnych kwot składających się na sumę wekslową i związany z tym odmienny, bardziej korzystny dla pozwanej – sposób obliczenia odsetek ustawowych. W aktach sprawy znajduje się wprawdzie pismo Spółki z 24 października 2014 roku, zawierające propozycję rozłożenia zaległości na raty, jednak pozwana nie wykazała, aby strona powodowa zaaprobowала tę propozycję. Z drugiej strony, powód wyraźnie zaprzeczył, aby taka zgoda została wyrażona i na potwierdzenie tego stanowiska przedłożył wezwanie do zapłaty z 31 marca 2015 roku. W tym stanie rzeczy, jak i mając na względzie zasady rozkładu ciężaru dowodowego w niniejszej sprawie, twierdzenia strony pozwanej nie mogły zostać uwzględnione.

Odnosząc się do zarzutu potrącenia domniemanej wierzytelności z tytułu spowodowania szkody w majątku Spółki, wynikającej z nienależytego wykonania przez Powiat postanowień porozumienia dotyczących przejęcia praw i obowiązków objętych umową zakupu tomografu komputerowego oraz ponoszenia wydatków związanych z jego naprawą Sąd odwołał się do treści art. 493 §3 k.p.c. i wyjaśnił ustawową regulację ograniczającą możliwość podniesienia zarzutu potrącenia w postępowaniu nakazowym wyłącznie do sytuacji gdy do potrącenia jest przedstawiona wierzytelność udowodniona dokumentem o jakim mowa w art. 485 k.p.c.

Sąd stwierdził, że w niniejszej sprawie oświadczenie o potrąceniu złożono dopiero na etapie postępowania sądowego, po doręczeniu pozwanej nakazu zapłaty wraz z odpisem pozwu, stąd też bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy pozostaje ewentualna ocena powołania się w postępowaniu nakazowym na oświadczenie o potrąceniu dokonane złożone poza procesem przed doręczeniem nakazu zapłaty.

Z kolei analiza materiału dowodowego znajdującego się w aktach sprawy nie pozostawia żadnych wątpliwości co do tego, że wierzytelność zgłoszona przez pozwaną do potrącenia nie została udowodniona żadnym z dokumentów, o których mowa w art. 485 k.p.c.. Wobec tego, że rozpoznanie podniesionego przez Spółkę zarzutu potrącenia było niemożliwe, Sąd uznał za bezprzedmiotowe odnoszenie się do dalszych twierdzeń stron w tym zakresie.

Sąd stwierdził nadto, że pozwana nie wykazała, aby w stanie faktycznym rozpatrywanej sprawy zachodziły przesłanki uprawniające do wstrzymania się przez nią z realizacją świadczenia wynikającego z weksla. W szczególności, brak jest podstaw do przyjęcia, iż wystąpiły okoliczności objęte dyspozycją art. 488 i 490 k.c.

W konkluzji Sąd stwierdził, że strona pozwana nie sprostowała obowiązkowi wykazania, że przedłożony przez powoda weksel został wypełniony niezgodnie z deklaracją wekslową, bądź też, aby wierzytelność objęta wekslem nie istniała.

Sąd zwrócił też uwagę na fakt uznania roszczenia przez stronę pozwaną przed zainicjowaniem procesu, co nastąpiło w piśmie zawierającym prośbę o rozłożenie na raty zaległości czynszowych w sumie 450.000 zł, zgodnie z zaproponowanym harmonogramem (k. 25) oraz w piśmie z 9 lutego 2015 roku, w przedmiocie wniosku o umorzenie części należności (k. 26). Sąd wskazał, że wystąpienie do wierzyciela z wnioskiem o rozłożenie świadczenia na raty, jak i jego umorzenie, stanowi niewątpliwie przejaw tzw. niewłaściwego uznania roszczenia.

Sąd przypomniał, że uznanie roszczenia jest definiowane w orzecznictwie jako każdy przypadek wyraźnego oświadczenia woli lub też innego jednoznacznego zachowania się dłużnika wobec wierzyciela, z którego wynika, że dłużnik uważa roszczenie za istniejące.

Sąd stwierdził, że żadna ze stron nie kwestionowała autentyczności i wiarygodności zgromadzonych w sprawie dowodów z dokumentów, stąd też zostały one zaliczone w poczet materiału dowodowego.

Oddalenie wniosku strony pozwanej o przesłuchanie prezesa zarządu Spółki, Sąd wyjaśnił oceną tego wniosku jako spóźnionego i bezzasadnego zarazem. Sąd odwołał się do obowiązków strony określonych w art. 493 § 1 k.c. (zgłoszenia wszelkich dowodów w zarzutach od nakazu zapłaty) i skonkludował, że wniosek o dopuszczenie dowodu z przesłuchania strony pozwana zgłosiła dopiero na rozprawie 5 listopada 2015 roku, co Sąd poczytał za działanie spóźnione. Nadto Sąd wyjaśnił, że okoliczności, na jakie prezes zarządu Spółki miałby zostać przesłuchiwany, pozostawały bez znaczenia dla wydania rozstrzygnięcia w sprawie.

O należnych powodowi kosztach postępowania orzeczono w nakazie zapłaty z 4 maja 2015 roku.

Sąd nie znalazł podstaw, aby nie obciążać strony pozwanej obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania na rzecz powoda z uwagi na ujęcie w sumie wekslowej „kosztów postępowania windykacyjnego”. Jak wynika bowiem wprost z treści pkt 8 porozumienia stron z 28 sierpnia 2014 roku, koszty te służyć miały pokryciu kosztów postępowania windykacyjnego spornej kwoty, nie zaś kosztów postępowania sądowego.

Apelację od tego wyroku wniosła strona pozwana. Wyrok zaskarżono w całości, opierając apelację o zarzuty:

1) błędów w ustaleniach faktycznych polegających na przyjęciu, iż weksel przedstawiony przez powoda został wypełniony zgodnie z deklaracją wekslową i porozumieniem z dnia 28 sierpnia 2014 roku o rozwiązaniu umowy dzierżawy, podczas gdy prawidłowo przeprowadzona analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego prowadzi do wniosku, iż zgodnie z literą powołanego porozumienia powód nie był uprawniony do wypełnienia przedmiotowego weksla a nadto na uznaniu, że powód był uprawniony do uzupełnienia sumy wekslowej o kwotę 75.000 zł tytułem odsetek od należności głównej, podczas gdy z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż jedynie część tej kwoty stanowią odsetki od objętego wekslem świadczenia głównego, pozostała natomiast część to odsetki od innych zobowiązań, które nie były objęte zakresem porozumienia stron z 28 sierpnia 2014 roku;

2) naruszenia prawa materialnego, a to art. 498 k.c. poprzez jego niezastosowanie w niniejszej sprawie pomimo wystąpienia przesłanek do jego zastosowania.

W oparciu o powyższe zarzuty zażądano zmiany zaskarżonego wyroku i uchylenia nakazu zapłaty wydanego 4 maja 2015 roku przez Sąd Okręgowy w Koszalinie w sprawie o sygn. akt I Nc 63/15, oddalenia powództwa w całości oraz zasądzenia na rzecz pozwanej kosztów postępowania przed Sądem I instancji, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania w zakresie orzeczenia o żądaniu pozwu.

W uzasadnieniu za wadliwe poczytano rozstrzygnięcie Sądu I instancji polegające na utrzymaniu nakazu zapłaty pomimo iż ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika w sposób niezbity, że weksel in blanco został wypełniony niezgodnie z Porozumieniem oraz deklaracją wekslową. W tym kontekście zwrócono uwagę na cytowany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku pkt 6 lit. a Porozumienia, zgodnie z którym powód zobowiązał się do przejęcia „praw i obowiązków objętych umową finansowania zakupu tomografu komputerowego - wyłącznie w celu kontynuacji, spłaty niewymagalnych rat pożyczki zgodnie z harmonogramem, obowiązującym w dacie przejęcia praw i obowiązków (warunek)”.

Zdaniem skarżącego Sąd Okręgowy całkowicie pominął okoliczność, iż Porozumienie zawarte zostało pod warunkiem zawieszającym przejęcia przez powoda praw i obowiązków określonych umową finansowania zakupu tomografu komputerowego. Okoliczność ta ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia ustalenia uprawnień powoda do wypełnienia weksla in blanco. Odwołując się do orzecznictwa zaznaczono, że czynność prawna może być dokonana z zastrzeżeniem warunku polegającego na spełnieniu świadczenia przez jedną ze stron (wyrok Sądu Najwyższego z 17 marca 2011 roku, sygn. akt IV CSK 358/10; postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 22 marca 2013 roku, sygn. akt III CZP 85/12). Strony przedmiotowego postępowania zdaniem skarżącego skutecznie uzależniły dalsze konsekwencje prawne Porozumienia od spełnienia przez powoda świadczenia polegającego na wstąpieniu w prawa i obowiązki pozwanej wynikające z umowy finansowania zakupu tomografu komputerowego.

W związku z tym zdaniem skarżącego, obowiązki pozwanej określone w pkt 8 Porozumienia w zakresie wystawienia weksla gwarancyjnego i zapłaty należności z tytułu czynszu oraz uprawnień powoda do obciążenia pozwanej kosztami postępowania windykacyjnego w kwocie 25% sumy wekslowej aktualizowałyby się dopiero w momencie ziszczenia się przedmiotowego warunku.

Nieziszczeniem się warunku uzasadniał pozwany swoje zachowanie polegające na wstrzymaniu się ze spełnieniem świadczenia. Według skarżącego oświadczeń pozwanej w zakresie propozycji spłaty należności objętych porozumieniem nie sposób uznać za miarodajne z punktu widzenia przedmiotu sprawy, gdyż były składane przed pozyskaniem przez pozwaną informacji o nieziszczeniu się warunku zawieszającego.

W rezultacie weksel został wypełniony w sposób niezgodny z deklaracją wekslową. Został on bowiem wystawiony na zabezpieczenie roszczeń powoda, o których mowa w pkt. 8 Porozumienia. Skoro natomiast nie ziszczył się warunek, od którego uzależniono skuteczność Porozumienia powód nie uzyskał uprawnień do dochodzenia roszczeń objętych Porozumieniem na podstawie jego pkt 8.

Zakwestionowano skuteczność prawną zawartego w pkt 8 Porozumienia postanowienie o uprawnieniu powoda do obciążenia pozwanej kosztami postępowania windykacyjnego w kwocie 25% sumy wekslowej.

Podniesiono że gdyby zastrzeżenie zawarte w pkt 6 lit. a Porozumienia nie miało charakteru warunku w rozumieniu art. 89 k.c. to i tak nie zwalniało to Sądu I instancji z obowiązku dokonania wykładni przedmiotowego postanowienia. Jeśliby natomiast dokonywać jej zgodnie z art. 65 § 1 k.c. to użyte w cytowanym punkcie Porozumienia sformułowanie „warunek” należałoby tłumaczyć jako uzależnienie spełnienia przez pozwaną świadczeń określonych w Porozumieniu od wykonania przez powoda zobowiązania do wstąpienia w prawa i obowiązki pozwanej wynikające z umowy finansowania zakupu tomografu komputerowego. Powód powinien zatem spełnić swoje świadczenie przed wykonaniem zobowiązania przez pozwaną lub najpóźniej w tej samej chwili. W takim zatem przypadku pozwana również byłaby uprawniona do powstrzymania się ze spełnieniem świadczenia w oparciu o art. 488 § 2 k.c.

W oparciu o tą argumentację pozwana przypisała sobie prawo do powstrzymania się od spełnienia swoich świadczeń określonych w Porozumieniu. Na skutek niewykonania przedmiotowego zobowiązania przez powoda nie uzyskała jej zdaniem skuteczności postanowienia Porozumienia uprawniające go do dochodzenia wierzytelności przysługujących mu względem pozwanej w drodze wypełnienia weksla in blanco. W ocenie pozwanej odmienne ustalenia faktyczne Sądu I instancji uznać należy za błędne jako dokonane bez analizy dowodu z dokumentu w postaci Porozumienia.

Nadto zarzucono, że sprzeczne z zebrany w sprawie materiałem dowodowym jest ustalenie dotyczące uprawnienia powoda do uzupełnienia sumy wekslowej o kwotę 75.000,00 zł dochodzoną tytułem odsetek. Zgodnie z pkt 8 porozumienia weksel gwarancyjny został wystawiony na wypadek nieuiszczenia zapłaty wymagalnych, według stanu na dzień rozwiązania umowy dzierżawy rat z tytułu czynszu dzierżawnego, na zabezpieczenie spłaty tego czynszu.

Zdaniem skarżącego gdyby zatem za poprawny przyjąć wyrażony w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku pogląd, iż na podstawie art. 481 § 1 k.c. powód mógł uzupełnić weksel o odsetki ustawowe, uprawnienie takie przysługiwałoby mu tylko i wyłącznie w zakresie odsetek od należności określonej w pkt 8 Porozumienia. Stanowisko odnośnie prawidłowości uzupełnienia weksla o kwotę 75.000 zł dochodzoną tytułem odsetek wynika z nieprawidłowo przeprowadzonej analizy stanu sprawy, w tym w szczególności zgromadzonych dowodów. Większość przedmiotowej kwoty stanowią bowiem zaległe odsetki od zobowiązań innych, niż określone w pkt 8 Porozumienia, które zostały już wykonane.

W pkt 8 Porozumienia jako świadczenie główne określono jedynie wymagalne raty z tytułu czynszu dzierżawnego wg stanu na dzień rozwiązania umowy dzierżawy. Z dowodu z dokumentu w postaci specyfikacji zadłużenia załączonej do zawiadomienia o wypełnieniu weksla wynika natomiast, iż odsetki od kwot składających się na należność główną z tytułu wymagalnych rat w wysokości 265.051,97 zł wynoszą łącznie 18.812,59 zł. Na pozostałą część kwoty dochodzonej tytułem odsetek składają się natomiast skapitalizowane odsetki od należności, które zostały przez pozwaną uregulowane przed rozwiązaniem umowy dzierżawy, a także przed zawarciem Porozumienia.

Odsetki z tytułu opóźnienia w ich spełnieniu utraciły swój akcesoryjny charakter i mogą być dochodzone w postępowaniu cywilnym jako roszczenie główne. Zdaniem skarżącej odsetki te nie wchodzi w zakres należności objętych pkt 8 Porozumienia nawet gdyby przyjąć, że obejmuje on również należności uboczne. Zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku uwagi odnośnie uprawnienia do uzupełnienia weksla o należność główną wraz z odsetkami od tej należności pozostają zatem bezprzedmiotowe.

Na gruncie sprawy nie znajduje zdaniem skarżącego uzasadnienia stanowisko Sądu Okręgowego, iż zgłoszony przez pozwaną zarzut spełnienia świadczenia głównego pozostaje gołosłowny. Zasadność tego zarzutu wynika bowiem wprost z dokumentów załączonych do pozwu, których prawdziwości czy też prawidłowości żadna ze stron nie kwestionowała, co słusznie podniesiono w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. W toku postępowania powód nie wypowiedział się co do zarzutu spełnienia świadczenia głównego zawartego w zarzutach od nakazu zapłaty z 4 maja 2015 roku. Okoliczność spełnienia świadczeń głównych stanowiących podstawę do naliczenia odsetek w łącznej kwocie 56.180,13 zł stanowi zatem okoliczność bezsporną. W związku z tym powołując się na nią pozwana nie miała obowiązku przedstawiania osobnych dowodów na ich potwierdzenie.

W konkluzji storna stwierdziła, że weksel przedłożony w toku postępowania został wypełniony w sposób sprzeczny z deklaracją wekslową. Po pierwsze bowiem nie wystąpiły określone w Porozumieniu przesłanki uprawniające powoda do dochodzenia od pozwanej należności określonych w pkt 8 Porozumienia przy użyciu przedmiotowego weksla. Po wtóre, suma wekslowa, oprócz należności objętych zakresem pkt 8 Porozumienia zawiera również inne należności, tj. odsetki naliczone od uprzednio spłaconych rat czynszu.

Przedmiotowe błędy w ustaleniach faktycznych wywarły istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Nieprawidłowe ustalenia faktyczne stanowiły bowiem podstawę rozstrzygnięcia w przedmiocie utrzymania zaskarżonego nakazu zapłaty w mocy w całości. Gdyby Sąd I instancji dokonał prawidłowej oceny stanu faktycznego niniejszej sprawy, wyprowadzone stąd ustalenia faktyczne co do przesłanek wypełnienia weksla oraz prawidłowości

sumy wekslowej w zakresie odsetek prowadziłyby do wniosku o sprzeczności sposobu uzupełnienia weksla przez powoda z deklaracją wekslową. Konsekwencją prawidłowo przeprowadzonych ustaleń faktycznych byłyby zatem rozstrzygnięcie o uchyleniu nakazu zapłaty i orzeczenie o żądaniu pozwu.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 498 k.c. wskazano, że nawet poprawne ustalenie przez Sąd I instancji stanu faktycznego sprawy i wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie uchylenia nakazu zapłaty nie stanowiłyby przeszkody do zasądzenia części kwoty objętej nakazem zapłaty w wysokości odpowiadającej należności głównej oraz naliczonym od niej odsetkom.

Zdaniem skarżącego wobec braku przesłanek do wydania w niniejszej sprawie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla brak było przeszkód do uwzględnienia przez Sąd Okręgowy oświadczenia o potrąceniu zgłoszonego przez pozwaną. Przedstawiona do potrącenia wierzytelność w kwocie 334.781.69 zł w sposób niewątpliwy wynika z niewykonania przez powoda obowiązku określonego w pkt 6 lit. a Porozumienia. Wysokość tej wierzytelności, termin jej wymagalności oraz okoliczność, iż powstała po przejęciu przez powoda w posiadanie przedmiotowego tomografu komputerowego pozostają natomiast bezsporne.

Tym samym nie budzi wątpliwości, iż w świetle art. 498 § 1 k.c. pozwana złożyła prawnie skuteczne oświadczenie woli o dokonaniu potrącenia. Co za tym idzie, zgodnie z art. 498 § 2 k.c. przysługująca powodowi wierzytelność w kwocie 265.051,97 zł należności głównej oraz 18.812,59 zł. skapitalizowanych odsetek uległa umorzeniu.

W ocenie pozwanej niewątpliwym skutkiem błędnych ustaleń faktycznych przyjętych przez Sąd I instancji było wydanie nieprawidłowego z punktu widzenia art. 496 k.p.c. rozstrzygnięcia w przedmiocie utrzymania nakazu zapłaty w mocy w całości. Fakt, iż Sąd Okręgowy nie uchylił nakazu zapłaty i nie orzekł o żądaniu pozwu wiąże się natomiast z nierozpoznaniami zgłoszonego przez pozwaną zarzutu potrącenia.

W odpowiedzi na apelację wniesiono o jej oddalenie. W uzasadnieniu wskazano, że porozumienie wekslowe w intencji stron miało zabezpieczać zarówno należności z tytułu czynszu jak i zaległe odsetki, czego dowodem jest to, że pozwana w piśmie z dnia 24 października 2014 roku nie kwestionowała sposobu wypełnienia weksla a jedynie wnosiła o rozłożenie należności na raty. Zanegowano też argumentację dotyczącą zawarcia pod warunkiem porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 roku podkreślając, że powoływany przez poznanego pkt. 6. Porozumienia dotyczył wyłącznie kontynuacji spłaty niewymagalnych rat pożyczki zawartej przez pozwanego z (...) Finanse sp. z o.o. a wiązało się z kolejnym punktem dotyczącym rozliczenia nakładów inwestycyjnych i odtworzeniowych oraz przejęcia urządzeń i sprzętu oraz wyposażenia szpitala. Do zmiany dłużnika z tytułu umowy pożyczki nie doszło wyłącznie ze względu na brak zgody pożyczkodawcy i w efekcie powód wystąpiło doń z propozycją kupna urządzenia do czego doszło. Uszkodzenie tomografu obciążało natomiast pozwanego. Powód zakwestionował też wywody skarżącego dotyczące dopuszczalności zgłoszonego przez zarzutu potrącenia.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja okazała się bezzasadna.

Wstępnie zaznaczyć należy, że Sąd Apelacyjny stosownie do zasady określonej przede wszystkim normą art. 382 k.p.c., dokonał własnej oceny przedstawionego pod osąd materiału procesowego i w jej wyniku stwierdził, że Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe. Poczynione ustalenia faktyczne (zawarte w wyodrębnionej redakcyjnie części uzasadnienia zaskarżonego wyroku) nie są wadliwe i znajdują odzwierciedlenie w treści przedstawionych w sprawie dowodów. Sąd odwoławczy ustalenia Sądu Okręgowego czyni więc częścią uzasadnienia własnego wyroku, nie znajdując potrzeby ponownego ich szczegółowego przytaczania.

Nie budzi też zastrzeżeń przedstawiona w uzasadnieniu kwestionowanego rozstrzygnięcia kwalifikacja prawna dochodzonego roszczenia oraz dokonane w wyniku zastosowania normy 101 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 roku – Prawo wekslowe (Dz. U. z dnia 11 maja 1936 roku dalej powoływanej jako Prawo wekslowe) oraz odwołanie się do porozumienia wekslowego znajdującego swoją podstawę w art. 10 tej ustawy.

Odmienne orzeczenie co do istoty sprawy wynika wyłącznie z uznania na podstawie art. 58 §3 w zw. z art. 58 §1 k.c. i art. 353¹ k.c. za nieważne (jako działające z naruszeniem art. 483 §1 k.c.) postanowienia umownego dotyczącego zobowiązania strony pozwanej do zapłaty ryczałtowej kwoty 25% zadłużenia z tytułu czynszu. Szczegółowe rozważania dotyczące tej kwestii zostaną przedstawione w toku dalszych wywodów.

Podanie motywów prowadzących Sąd odwoławczy do rozstrzygnięcia o żądaniach pozwu poprzedzić należy oceną podstawy faktycznej i prawnej roszczenia powoda objętego pozwem w niniejszej sprawie. Jest to istotne o tyle, że powód dochodził w pozwie roszczeń ze stosunku wekslowego, legitymując się wekslem podpisanym przez pozwanego. Jednocześnie w pozwie wskazano dokładnie fakty z których powód wywodził roszczenia zabezpieczone wekslem i przedstawiono wyczerpujące wyliczenie poszczególnych należności.

Powstaje więc konieczność rozstrzygnięcia kwestii wstępnej, dotyczącej tego, czy żądania powództwa obejmowały (objęte skutecznie w toku sprawy) także roszczenia ze stosunku pozawekslowego.

Nie budzi wątpliwości, że powództwo jako czynność zakreślająca granice kognicji sądu w procesie określa nie tylko treść żądania ale też podstawa faktyczna przytaczana przez powoda dla uzasadnienia roszczeń. Zmiana podstawy faktycznej (oparcie tożsamego ilościowo żądania o inną podstawę faktyczną) jest traktowana tradycyjnie (co do zasady) jako zmiana powództwa.

Niniejsza sprawa była rozpoznawana w postępowaniu nakazowym. Z mocy art. 495 §2 k.p.c. zasadą jest zaś, że w toku postępowania nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych. Jedynie w razie zmiany okoliczności powód może żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy

W orzecznictwie wielokrotnie przedstawiano pogląd wskazujący na dopuszczalność powoływania przez pozwanego i powoda okoliczności faktycznych ze stosunku pozawekslowego w procesie, w którym samoistną podstawę powództwa stanowił weksel własny, gwarancyjny podpisany in blanco przez pozwanego i następnie wypełniony przez powoda. Przyjmuje się, że w takiej sytuacji rozpoznanie sprawy „przenosi się” na stosunek pozawekslowy, a powołanie przez powoda w odpowiedzi na zarzuty okoliczności faktycznych dotyczących stosunku podstawowego nie stanowi zmiany podstawy faktycznej powództwa ani jego rozszerzenia lecz służy podważeniu zarzutów podnoszonych przeciwko powództwu.

Od kwestii rozpatrywania zarzutów odwołujących się do stosunku pozawekslowego i dopuszczalności przytaczania także przez powoda twierdzeń i dowodów w tym zakresie w fazie postępowania wywołanej zarzutami od nakazu zapłaty odróżnić należy jednak sytuację, w której nastąpi oparcie rozstrzygnięcia sprawy o inną podstawę faktyczną niż wskazana w pozwie (a więc o stosunek prawny pozawekslowy) np. wobec stwierdzenia nieważności weksla gwarancyjnego.

W kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego wskazywano, że w przypadku nieważności zobowiązania wekslowego sąd może uwzględnić powództwo (utrzymać nakaz zapłaty) w oparciu o stosunek pozawekslowy jedynie w ściśle określonych okolicznościach. Norma art. 495 §2 k.p.c. zawiera bowiem określone granice dopuszczalności rozpoznawania w drugiej fazie postępowania nakazowego (po wniesieniu zarzutów) kwestii wynikających ze stosunku pozawekslowego jako podstawy powództwa.

W orzecznictwie wyróżnia się w związku z tym generalnie trzy sytuacje, w których sąd może uwzględnić roszczenie ze stosunku pozawekslowego, mimo nieważności weksla przywołanego w pozwie w postępowaniu nakazowym dla uzasadnienia żądania.

Wskazuje się przede wszystkim, że powód może już w pozwie wszczynającym postępowanie nakazowe dodatkowo przytoczyć fakty i dowody uzasadniające cywilnoprawne roszczenie zabezpieczone załączonym do pozwu wekslem. Jeżeli w takiej sytuacji po rozpoznaniu zarzutów od nakazu zapłaty okazałoby się, że dochodzone roszczenie wekslowe powodowi wobec pozwanego nie przysługuje (np. z uwagi na nieważność weksla), natomiast przysługuje mu

roszczenie wobec pozwanego ze stosunku podstawowego, nakaz zapłaty powinien zostać utrzymany w mocy z uwagi na określoną w pozwie podstawę faktyczną roszczenia (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2006 II CSK 205/06, OSNC 2007/9/139, z dnia 25 kwietnia 2013 r. V CSK 233/12)

Dopuszczalność takiego rozstrzygnięcia rozszerza się też w orzecznictwie na kolejną sytuację, w której zachodzić będzie bezzasadność zobowiązania wekslowego (wskutek wypełnienia przez powoda otrzymanego od pozwanego weksla in blanco niezgodnie z zawartym porozumieniem i wykazania przez pozwanego nieprzysługiwania powodowi wobec niego roszczenia ze stosunku podstawowego, który weksel ten miał zabezpieczać), jeśli powód już w pozwie powołał się na inny stosunek prawny łączący go z pozwanym i wykazał w drugiej fazie postępowania nakazowego, że stosunek ten rzeczywiście istnieje i uzasadnia zasądzenie na rzecz powoda świadczenia pieniężnego w rozmiarze objętym nakazem. Wywodzi się, że nakaz w tych przypadkach jest utrzymywany w mocy, mimo bezzasadności roszczenia wekslowego, nie ze względu na przysługiwanie powodowi wobec pozwanego roszczenia wynikającego ze stosunku podstawowego, który weksel miał zabezpieczać, lecz ze względu na „równoległe” objęcie pozwem innego (pozawekslowego) wymagalnego roszczenia w rozmiarze objętym nakazem zapłaty (por. np. wyroki SN z dnia 14 marca 1997 r., I CKN 48/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 124, z dnia 15 marca 2007, II CSK 495/06, i z dnia 14 listopada 2006 r., II CSK 205/06).

Tradycyjnie ukształtowany jest też w orzecznictwie pogląd o dopuszczalności trzeciej sytuacji faktycznej. W myśl tego poglądu w razie powołania się w pozwie jedynie na weksel (stosunek prawa wekslowego) powód może następnie przytoczyć fakty i dowody uzasadniające cywilnoprawne roszczenie zabezpieczone załączonym do pozwu wekslem dopiero w odpowiedzi na zarzuty pozwanego a sąd może oprzeć rozstrzygnięcie o te fakty w sytuacji nieważności weksla jeśli fakty te dotyczą stosunku prawnego zabezpieczanego (nieskutecznie) przez nieważny weksel. Odwołując się do mających historyczne umocowanie poglądów orzecznictwa wywodzi się, że również w takiej sytuacji nakaz zapłaty powinien zostać utrzymany w mocy, jeżeli po rozpoznaniu zarzutów okazało się, że dochodzone roszczenie wekslowe powodowi nie przysługuje - np. ze względu na niezachowanie wymagań formalnych dotyczących weksla własnego lub ze względu na wadliwą reprezentację pozwanego przy podpisywaniu weksla - natomiast przysługuje mu roszczenie ze stosunku podstawowego. Pogląd o tym, że w takiej sytuacji nie dojdzie do naruszenia wyrażonej w sposób wyraźny od dnia 1 lipca 2000 r. w art. 495 § 2 k.p.c., zasady niedopuszczalności zmiany podstawy powództwa uzasadniany jest przez odwołanie się do wykładni prawa dokonanej przez Sąd Najwyższy w uchwale połączonych Izb z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70, uzasadniającej w omawianej sytuacji wyjątek od zakazu zmiany powództwa, ze względu na ścisły związek zachodzący pomiędzy roszczeniem wekslowym a stosunkiem podstawowym, zasadę równości stron oraz ekonomię postępowania.

Biorąc jednak pod uwagę wyjątkowość trzeciej z opisanych sytuacji w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że niedopuszczalnym będzie utrzymane w mocy nakazu zapłaty w takiej sytuacji procesowej, w której powód nie przytoczy w pozwie okoliczności uzasadniających roszczenie w płaszczyźnie stosunku pozawekslowego a po rozpoznaniu zarzutów okaże się, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem (np. zabezpieczone wekslowo roszczenie wygasło), zaś przedstawione zostanie przez powoda inne roszczenie nie będące przedmiotem zabezpieczenia wekslowego. W takiej sytuacji nawet jeśli po wniesieniu zarzutów w odpowiedzi na to pismo powód powoła się na istnienie innego pozawekslowego stosunku prawnego uzasadniającego ilościowo żądanie pozwu, powództwo powinno ulec oddaleniu. Powołanie się na treść innego stosunku prawnego niż ten, którego zabezpieczeniu miał służyć podpisany przez pozwanego weksel gwarancyjny, w istocie stanowiłoby przykład niedopuszczalnej (w świetle art. 495 §2 k.p.c.) zmiany powództwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2011 r. II CSK 311/10 - OSNC-ZD 2011/3/66).

Odnosząc powyższe uwagi do wywodów zawartych w uzasadnieniu apelacji dodać należy, że w każdej z trzech opisanych sytuacji procesowych (w których dopuszczalne będzie oparcie rozstrzygnięcia o treści stosunku pozawekslowego (uzasadniającego roszczenie objęte nieważnym wekslem), Sąd po rozpoznaniu zarzutów od nakazu zapłaty powinno zgodnie z art. 496k.p.c. orzekać będzie o utrzymaniu w mocy (w całości lub w części) nakazu zapłaty. Jedynie w sytuacji atypowej, w której do wydania nakazu zapłaty dochodzi przy braku wniosku strony opartego o normę art. 484¹ §2 k.p.c., Sąd po wniesieniu zarzutów powinien wydać postanowienie o rozpoznaniu sprawy z

pominięciem przepisów o postępowaniu nakazowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2015 roku, III CSK 153/14, OSNC 2016/1/14). Wówczas można więc twierdzić, że strona pozwana ma prawo do podnoszenia zarzutu potrącenia mimo że roszczenie przedstawione do potrącenia nie jest udokumentowane w sposób określony art. 485 k.p.c. w zw. z art. 493 §3 k.p.c.

Natomiast w sytuacji, gdy powód zgłasza w pozwie wniosek na podstawie art. 484¹ §2 k.p.c., wydanie zgodnego z tym wnioskiem orzeczenia determinuje dalszy tok postępowania. Możliwości obrony pozwanego są limitowane normą art. 493 k.p.c., z uwagi na (wyczerpująco wyjaśnione w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia) cechy prawne postępowania nakazowego i jego cele. Innymi słowy nawet w przypadku podniesienia uzasadnionych twierdzeń o nieważności zobowiązania wekslowego i braku podstaw z art. 485 k.p.c. do wydania nakazu zapłaty, pozwany w świetle art. 493 §3 k.p.c. nie może żądać rozpoznania zgłoszonego zarzutu potrącenia, jeśli roszczenia przedstawionego do potrącenia nie potrafi (nie może) udokumentować w sposób określony normą art. 485 k.p.c.

W niniejszej sprawie wydano nakaz zapłaty na podstawie wniosku zawartego w pozwie. Niezależnie więc od kwestii udokumentowania całości roszczenia powoda wekslem, pozwany winien swoje czynności procesowe dokonywać w granicach wytyczanych normą art. 493 k.p.c. Skoro zaś pozwana spółka nie przedstawiła do potrącenia roszczenia udokumentowanego w sposób opisany art. 485 k.p.c. w zw. z art. 493 §3 k.p.c. to bezzasadnie zarzuca Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 498 k.c.

Z tej też przyczyny prawidłowe i niewymagające uzupełnienia jest stanowisko Sadu I instancji pomijające rozważanie przesłanek zasadności zarzutu potrącenia.

Podkreślić jedynie należy, że niedopuszczalność rozpatrywania w niniejszej sprawie kwestii istnienia roszczenia przedstawionego do potrącenia nie wpływa na dopuszczalność dochodzenia przez pozwanego tego roszczenia w odrębnym procesie.

Odnosząc się do dalszych wywodów skarżącego stwierdzić należy że ogniskują się one wokół dwóch kwestii – aktualizacji przesłanek do wypełnienia weksla (z uwagi na niedostrzeżenie przez Sąd Okręgowy kwestii warunkowego charakteru umowy z dnia 28 sierpnia 2014 roku) oraz kwestii poprawności wypełnienia weksla w zakresie odsetek.

Pozwany w toku procesu nie przedstawił żadnych zarzutów wynikających ze stosunku wekslowego (podważających poprawność formalną weksla lub legitymacje wekslową powoda). W świetle materiału procesowego przyjąć należy, że weksel nie posiada wadliwości formalnych i w momencie jego wypełnienia powstało zobowiązanie wekslowe pozwanego.

Wobec niekwestionowanego spełnienia przez weksel cech konstytutywnych dla zobowiązania wekslowego, o których mowa w art. 101 Prawa wekslowego, rozstrzygnięcie sporu (i zakres postępowania dowodowego) było więc determinowane w pierwszej kolejności przez sformułowane przed Sądem I instancji i powielone w apelacji zarzuty pozwanego dotyczące wypełnienia weksla sprzecznie z porozumieniem wekslowym. Zarzuty te opierają się zasadniczo o treść art. 10 Prawa wekslowego.

W świetle art. 10 Prawa wekslowego w zw. z art. 6 k.c. to wystawca in blanco weksla jest obciążony ciężarem wykazania sprzeczności weksla z porozumieniem (art. 10 prawa wekslowego w zw. z art. 6 k.c.).

W nauce i orzecznictwie nie budzi wątpliwości to, że ciężar dowodu okoliczności uzasadniających tezę o sprzeczności sposobu wypełnienia weksla z umową (porozumieniem wekslowym) spoczywa na dłużniku wekslowym. Zatem pozwany (w świetle sformułowanego przez siebie stanowiska procesowego) w niniejszym procesie wykazać powinien najpierw, czy prawo powoda do wypełnienia weksla in blanco powstawało (aktualizowało się) dopiero po zaistnieniu zdarzenia określonego przez pozwanego jako warunek zawieszający. Następnie zaś wykazać należało, że powód nie dostosował się do tego porozumienia i sumą wekslową objął należności, za które powód nie odpowiadał w ramach stosunku pozawekslowego.

Odnosząc się do pierwszej kwestii wstępnie należy wskazać, że wobec „równoległego” przedstawienia dla uzasadnienia żądań pozwu zarówno okoliczności dotyczących wystawienia weksla jak i faktów mających uzasadniać istnienie i wysokość wierzytelności zabezpieczanych przez weksel, ważność i zakres zobowiązania wekslowego mają (w świetle powołanych judykatów) znaczenie drugorzędne dla rozstrzygnięcia. Pozwana spółka nie kwestionowała bowiem w sprawie istnienia i wysokości należności czynszowej i odsetek za opóźnienie przypadających od kwoty długu z tego tytułu oraz swojego obowiązku do zaspokojenia tych (pozawekslowych) roszczeń. W apelacji nie podważano także istnienia należności z tytułu odsetek od zapłaconego czynszu. Skoro tak, to nawet w przypadku braku podstaw do wydania nakazu w oparciu o weksel, rozstrzygnięcie Sądu I instancji jest uzasadnione (w części w której apelację oddalono) z uwagi na treść stosunku pozawekslowego.

Tym niemniej dla wyczerpania argumentacji prezentowanej w apelacji stwierdzić należy, że nie ma racji pozwany wywodząc nieważność weksla przez odwołanie się do pkt. 6 porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 roku. Zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych skarżący w istocie stara się wykazać, że Sąd I instancji dokonał wadliwej wykładni umowy stanowiącej podstawę wypełnienia weksla (a zatem naruszył materialnoprawną normę art. 65 k.c.).

Umową stanowiącą podstawę wypełnienia weksla jednak była przede wszystkim umowa z dnia 24 października 2014 zawarta poprzez podpisanie i wręczenie przez pozwanego powodowi weksla wraz z deklaracją wekslową. Dopiero ta czynność (a nie wcześniejsze porozumienie z dnia 24 sierpnia 2014 roku) wyznaczała bowiem treść kompetencji do wypełnienia weksla (stanowiła podstawę do wypełnienia weksla). Należało zatem w sprawie wykazać, że wykładnia tego właśnie dokumentu prowadzi do konieczności przyjęcia, iż prawo do wypełnienia weksla nie zaktualizowało się.

Jak wskazano wyżej porozumienie wekslowe (dokumentowane w niniejszej sprawie przez podpisanie dokumentu określonego jako deklaracja wekslowa) w swojej istocie jest umową mocą której wystawca weksla upoważnia wierzyciela do jego wypełnienia po zaistnieniu określonych przesłanek a wierzyciel zobowiązuje się wykorzystać wręczony weksel in blanco w granicach udzielonego mu upoważnienia. Skoro tak, to do wykładni umowy stosować należy normę art. 65 § 2 k.c. Zgodnie z art. 65 § 2 k.c. umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu.

Sformułowanie art. 65 § 2 k.c. wyraża zasadniczą dla wykładni umów dyrektywę, aby badanie nie ograniczało się do analizy dosłownego brzmienia umowy, lecz obejmowało wszystkie okoliczności umożliwiające ocenę, jaka była rzeczywista wola umawiających się kontrahentów i powinien przebiegać według reguł wykładni kombinowanej. Gdyby się okazało, że nie da się stwierdzić, jak strony rozumiały sporne postanowienia umowy w chwili jej zawarcia, sąd powinien ustalić ich znaczenie według wzorca obiektywnego, opartego o założenie, że zastosowanie reguł z art. 65 § 1 k.c. nakazuje otoczyć ochroną adresata oświadczenia woli, który je przyjął, określając jego treść przy zastosowaniu starannych zabiegów interpretacyjnych. Sąd, kierując się wynikającymi z art. 65 k.c. dyrektywami wykładni umowy, powinien brać pod uwagę nie tylko postanowienie spornego fragmentu umowy, lecz również uwzględniać inne związane z nim postanowienia umowy, a także kontekst faktyczny, w którym projekt umowy uzgodniono i z uwzględnieniem, którego ją zawierano. Zgodny zamiar stron wyraża się w uzgodnieniu istotnych okoliczności i określić go można jako intencję stron, co do skutków prawnych, jakie mają nastąpić w związku z zawarciem umowy (np. por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20.01.2011 r., I CSK 193/10, i I CSK 173/10; z dnia 21.12.2010 r., III CSK 47/10 oraz z dnia 2.12.2010 r., II PK 134/10 Legalis).

W niniejszej sprawie wziąć należy przede wszystkim pod uwagę chronologię kolejnych czynności prawnych między stronami i kontekst jaki towarzyszył kolejnym oświadczeniom woli. Po pierwsze porozumienie z dnia 28 sierpnia 2014 stanowiło umowę mającą regulować prawa i obowiązki stron związane z deklarowanym wspólnym zamiarem rozwiązania umowy dzierżawy z dnia 29 stycznia 2010. Z kolei po zawarciu tego porozumienia doszło do złożenia oświadczeń z dnia 18 września 2014 rozwiązujących umowę dzierżawy ze skutkiem na koniec września 2014 roku. Porozumienie wekslowe natomiast zostało zawarte już po rozwiązaniu umowy dzierżawy (w dniu 24 października 2014 roku). W deklaracji wekslowej nie odwołano się w żaden sposób do kwestii ważności porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 roku. Redakcyjny związek deklaracji z tym aktem ogranicza się do odesłania w deklaracji wekslowej do jego punktu 8 dla opisanego przedmiotu zabezpieczenia (wierzytelności zabezpieczone wekslem in blanco zdefiniowano

przez odesłanie do ich wyliczenia dokonanego w pkt. 8 porozumienia). Z treści deklaracji wekslowej nie wynika żadne dalsze zastrzeżenie, które uzależniałoby prawo do wypełnienia weksla od zaistnienia innych zdarzeń regulowanych w porozumieniu z dnia 28 sierpnia 2016 roku. W szczególności nie odsyłano w deklaracji wekslowej i nie uzależniano aktualizacji prawa do wypełnienia weksla od ziszczenia się warunku w postaci przejęcia praw z umowy pożyczki, jaka wiązała pozwanego z (...) Sp. z o.o. Już z tej przyczyny nie może być uznana za uzasadnioną wykładnia treści porozumienia wekslowego proponowana przez pozwaną. Deklaracja wekslowa nie zawiera bowiem w ogóle zastrzeżenia warunku czy też nie odwołuje się do ewentualnego warunku określonego w pkt. 6 umowy z 28 sierpnia 2014 roku.

Niezależnie od tego stwierdzić należy, że pozwany odwołując się do konstrukcji warunku zawieszającego zdaje się uzależniać powstanie prawa do wypełnienia weksla od obowiązywania porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 roku.

Oceniając w tym kontekście twierdzenia co do dokonania czynności pod warunkiem zwrócić należy uwagę na to, że zgodnie z art. 89 k.c. z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od zdarzenia przyszłego i niepewnego (warunek). W świetle tej regulacji pozwana, powołując się na skutki prawne zastrzeżenia umownego, powinna była wykazać, że strony wiązały wszystkie skutki czynności prawnej z dnia 28 sierpnia 2014 z zaistnieniem zdarzenia opisanego w omawianej klauzuli.

Zdaniem pozwanej porozumienie z 28 sierpnia 2014 roku, wobec nieziszczenia się warunku, o którym mowa w pkt. 6, nie obowiązuje między stronami. Z tego wywodzi skarżąca, że nie powstał jej obowiązek wydania i prawo powoda do wypełnienia weksla in blanco.

Pozwana poza (jak wskazano wyżej - zawodnym w świetle art. 65 §2 k.c.) odwołaniem się do literalnego brzmienia pkt. 6 porozumienia, nie przedstawia żadnych innych dowodów wskazujących na to by zgodny cel umowy i zamiar stron nakazuje przyjąć, że wolą stron było uzależnienie skutków porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 od warunku zawieszającego. Jak wskazano wyżej ciężar dowodu wypełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem wekslowym spoczywał na dłużniku wekslowym.

Argumentacja prezentowana przez pozwaną odwołuje się wyłącznie do użycia wyrazu „warunek” umieszczonego w nawiasie po stwierdzeniu, że powódka zobowiązuje się do przejęcia praw i obowiązków pozwanej objętych umową finansowania zakupu tomografu wyłącznie w celu kontynuacji spłaty niewymagalnych rat pożyczki zgodnie z harmonogramem obowiązującym w dacie przejęcia prawa i obowiązków. Po umieszczonego w nawiasie wyrazie „warunek” sformułowano natomiast dalsze zastrzeżenie, że powiat nie przejmie zobowiązań z tytułu rat zaległych wymagalnych ale w odroczonej terminach płatności. Żadne inne postanowienia umowne nie wiązały z wykonaniem obowiązków, o których mowa w pkt. 6 umowy skutku, o jakim mowa w art. 89 k.c. Jest to istotne gdyż w pkt. 11 umowy wskazano wyraźnie sytuacje, w których porozumienie miało tracić moc. Gdyby więc rzeczywiście wolą stron było uzależnienie obowiązywania porozumienia od przejęcia zobowiązań z tytułu umowy pożyczki, to racjonalnym byłoby wyraźne wskazanie tego zdarzenia w pkt. 11 umowy. Brak takiego wskazania, w świetle zasad logiki, podważa poprawność wykładni prezentowanej przez pozwaną.

Pomija też skarżąca w tym rozumowaniu przede wszystkim to, że porozumienie z 28 sierpnia 2014 co do zasady zostało następnie wykonane przez obie strony (doszło do umownego rozwiązania umowy dzierżawy oraz następnie wydania weksla wraz z deklaracją wekslową).

Te kolejne czynności prawne między stronami nie mogą być obojętne dla oceny argumentacji pozwanego. Skoro bowiem strony konsekwentnie realizowały postanowienia porozumienia a po rozwiązaniu umowy (z końcem września) pod koniec kolejnego miesiąca doszło do wydania weksla in blanco wraz z deklaracją w wykonaniu §6 porozumienia, to przyjąć należy, że zastrzeżenie z pkt. 6 nie było rozumiane przez nie wówczas jako warunek zawieszający dla obowiązywania porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 roku. W szczególności zaś nie stanowiło podstawy do twierdzenia że nie zaktualizował się obowiązek wydania weksla określony w pkt. 8 umowy.

W rezultacie przyjąć należy, że w świetle przedstawionego pod osąd materiału procesowego określenie „warunek” użyte w pkt. 6 odnosić można wyłącznie do regulacji umownej, zawartej w tej jednostce. Innymi słowy nie ma w materiale dowodowym dostatecznych podstaw do przyjęcia, że strony czyniły z tego zastrzeżenia warunek w rozumieniu art. 89 k.c. dotyczący obowiązywania całego porozumienia (a zwłaszcza jego pkt. 8).

Zatem w ocenie Sadu odwoławczego przyjąć należy, że sformułowanie o warunku w pkt. 6 dotyczy wyłącznie rozliczenia przejmowanych zobowiązań i podkreśla to, że przejęciu podlegają wyłącznie zobowiązania niewymagalne zgodnie z harmonogramem obowiązującym w dacie przejęcia praw i obowiązków (warunkuje, czy też limituje, jedynie zakres przejmowanych obowiązków pozwanego).

Nadto pozwana nie odnosi się w ogóle do argumentów strony przeciwnej wskazujących, że mimo brak formalnego przejęcia zobowiązań z umowy pożyczki, (wobec odmowy wyrażenia zgody na tą czynność przez pożyczkodawcę), pozwana została zwolniona z długu z tytułu umowy pożyczki w zakresie objętym pkt. 6 porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 wskutek zawarcia przez powódkę z podmiotem finansującym ((...)) umowy sprzedaży urządzenia, którego zakup pozwany finansował przez pożyczkę. W istocie więc cel zastrzeżenia w pkt. 6 umowy z dnia 28 sierpnia 2014 roku został osiągnięty (powód wywiązał się z zawartego tam zobowiązania zwalniając pozwanego z długu z tytułu niewymagalnych rat pożyczki), jak należy wywodzić z treści przedprocesowej korespondencji dołączonej do akt sprawy.

Przeciwnej tezy nie może uzasadniać kierowanie przez podmiot finansujący wobec pozwanego roszczeń związanych z uszkodzeniem rzeczy. Jak wynika z materiału procesowego powód nie był zobowiązany (mocą pkt. 6 ani też na podstawie jakiegokolwiek innego postanowienia umownego) do zwolnienia pozwanego z tego długu. Nota bene dług ten wynika nie tyle z umowy pożyczki co z umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie, mocą której powód przeniósł na zabezpieczenie roszczenia o zwrot pożyczki na pożyczkodawcę własność urządzenia i został uprawniony do korzystania z niego w ramach prowadzonej działalności. Rozliczenia z tytułu uszkodzenia przedmiotu przewłaszczenia nie były w ogóle regulowane w umowie z 28 sierpnia 2014 roku. Pozwany nie może więc wywodzić skutków dla obowiązywania porozumienia wekslowego z faktu skierowania przeciwko niemu roszczeń o naprawienie szkody wynikłej z uszkodzenia przedmiotu przewłaszczenia na zabezpieczenie.

Ten dodatkowy argument w kontekście dalszych (opisanych wyżej) czynności między stronami oraz faktu, że przed wydaniem nakazu zapłaty pozwana nie kwestionowała obowiązywania umowy z dnia 28 sierpnia 2014 roku przeczy stanowisku skarżącego.

W rezultacie część argumentacji apelującego stawiająca tezę o niepowstaniu prawa do wypełnienia weksla z uwagi na warunkowy charakter porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 (ujęta jako zarzut błędów w ustaleniach faktycznych) nie może przekonać o nieprawidłowości kwestionowanego wyroku.

Rację natomiast należy przyznać skarżącemu co do tego, że deklaracją wekslową nie były objęte odsetki za opóźnienie w zapłacie czynszu. Dotyczy to w ocenie Sadu odwoławczego zarówno odsetek przypadających od należności uiszczonych z opóźnieniem jak i tych, które przypadają od zaległości czynszowej w rozumieniu pkt. 8 porozumienia z dnia 24 sierpnia 2014. Zwrócić należy uwagę na to, że w postanowieniu tym w sposób jednoznaczny wskazano, że weksel ma być wręczony w przypadku nieuiszczenia wymagalnych na dzień rozwiązania umowy „rat czynszu dzierżawnego”. Weksel mógł być wypełniony przez wierzyciela na sumę równą kwocie zaległości powiększoną o 25% „sumy wekslowej” z przeznaczeniem na pokrycie kosztów postępowania windykacyjnego.

Jak wskazano wyżej deklaracja wekslowa definiuje wierzytelność zabezpieczaną wekslem przez odesłanie do tego postanowienia. Z treści jego nie wynika, by oprócz (jak stanowi umowa) „wymagalnych według stanu na dzień rozwiązania umowy rat czynszu dzierżawnego” weksel zabezpieczał inne wierzytelności powoda wynikające z umowy dzierżawy (w tym mające podstawę w art. 481 k.c. roszczenie o zapłatę odsetek za opóźnienie). W rezultacie, w ocenie Sądu odwoławczego nie ma podstaw do przyjęcia, że roszczenie z tytułu odsetek było zabezpieczone wekslem.

Nie zmienia to jednak konkluzji, że jak wskazano wyżej fakty uzasadniające roszczenie z tytułu odsetek (zarówno tych które przypadają od kwot zapłaconych przed wystawieniem weksła jak i tych, które należne były z tytułu opóźnienia w zapłacie wierzytelności z tytułu czynszu stanowiącej podstawę do ustalenia sumy wekslowej) były przedstawione już w pozwie dla (równoległego) uzasadnienia zgłaszanych roszczeń. Zgodnie więc z przywołanym wyżej orzecznictwem Sądu Najwyższego samo wadliwe wypełnienie weksła w tej części nie daje podstaw do uchylenia nakazu zapłaty i oddalenia powództwa. Pozwany winien był więc wykazać okoliczności uchylające obowiązek zapłaty odsetek.

Pozwana spółka zaś zarówno przed procesem (np. pismo z 24 października 2014 – k. 25) jak i w toku sporu nie kwestionowała istnienia roszczenia o odsetki i poprawności jego wyliczenia przez powoda w pozwie. Również w apelacji nie przedstawiono argumentów podważających istnienie tej wierzytelności lub jej rozmiar i uzasadniających tezę o braku poprawności rozstrzygnięcia Sądu i instancji w tym zakresie. W rezultacie argumentację apelacji objętą zarzutem błędu w ustaleniach faktycznych opisanym w pkt. 2) petitum także należało poczytać jako niewpływającą na prawidłowość wyroku.

Odnosząc się do tej części powództwa, którą Sad odwoławczy uznał za bezzasadną stwierdzić należy, że zgodnie z obowiązkiem stosowania przez sąd z urzędu właściwych przepisów prawa materialnego, sąd (w tym także sąd odwoławczy) nie jest wiązany argumentacją stron i zarzutami dotyczącymi kwalifikacji i oceny prawnej faktów istotnych dla rozstrzygnięcia.

W niniejszej sprawie dokonać więc należało z urzędu oceny dopuszczalności prawa powoda do żądania dodatkowej kwoty (stanowiącej równowartość 25% zaległości z tytułu czynszu) na poczet przyszłych kosztów windykacji (pkt. 8 porozumienia z dnia 28 sierpnia 2014 roku). Sąd I instancji nie poddał tego postanowienia umownego analizie prawnej. W apelacji skarżący w uzasadnieniu swojego stanowiska jedynie lakonicznie zakwestionował prawo powoda do domagania się tej kwoty.

Kwestia ta jest istotna o tyle, że w przypadku stwierdzenia, iż porozumienie wekslowe w części dotyczącej tego roszczenia jest nieważne jako sprzeczne z przepisami prawa (art. 58 §3 k.c.) wypełnienie weksła dotyczące tej kwoty uznać należałoby za niedopuszczalne (sprzeczne z ważnym porozumieniem wekslowym) a zatem powództwo podlegałoby oddaleniu. Wobec zakwestionowania w zarzutach obowiązywania porozumienia wekslowego Sąd także kwestię tą powinien rozważyć w ramach kompetencji dotyczących oceny materialnoprawnej powództwa (niezależnie od braku argumentacji strony pozwanej w tej materii).

Postanowienie pozwalające powodowi żądać dodatkowej (zryczałtowanej) kwoty, której wysokość zależna jest od wartości długu pozwanego w dacie wypełnienia weksła, stanowi w istocie dodatkową sankcję (obok odsetek za opóźnienie) za niewykonanie zobowiązania pieniężnego (zapłaty czynszu). Klauzula ta nie stanowi zastrzeżenia odsetek umownych (skoro wartość dodatkowego świadczenia nie jest funkcją wartości długu pieniężnego i czasu trwania zadłużenia). Celem omawianego zastrzeżenia jest przyznanie powodowi kwoty umownej, która miałaby wystarczać na pokrycie ewentualnych przyszłych kosztów, jakie mogłyby być związane z przymusową egzekucją (windykacją) roszczeń pieniężnych w przypadku braku dobrowolnego wykonania zobowiązania wekslowego.

Dopuszczalność takiego zastrzeżenia poddać należy ocenie przez pryzmat granic zasady swobody umów wyznaczonych normą art. 353¹ k.c. Stosownie do tej normy strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Oceniając zgodność klauzuli z przepisami prawa dostrzec należy, że funkcją tego postanowienia jest w istocie zapewnienie uzyskania zryczałtowanej kwoty kosztów jakie wiążą się dla powoda z faktem zaniechania dobrowolnego spełnienia świadczenia pieniężnego. W istocie więc klauzula ta zmierza do zapewnienia powodowi ryczałtowego naprawienia szkody jaka wiązać się może z przymusowym dochodzeniem spełnienia świadczenia (ma stanowić surogat odszkodowania). W tym świetle postanowienie umowne spełnia funkcje i posiada cechy jurydyczne charakterystyczne dla kary umownej.

Stąd też dokonując oceny jego dopuszczalności odwołać należy się w pierwszej kolejności do treści art. 483 k.c. zezwalającej na zastrzeżenie kary umownej na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania o charakterze niepieniężnym. Wskazuje się bowiem jednolicie w nauce i orzecznictwie że kara umowna ma charakter tzw. umownego (zryczałowanego) odszkodowania.

W orzecznictwie i literaturze wielokrotnie podkreślano jednak, że niedopuszczalne jest zastrzeżenie kar umownych na wypadek niewykonania zobowiązania o charakterze pieniężnym (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 2005 r. V CK 90/05, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2007 r. III CSK 288/06). Norma art. 483 §1 k.c. ma charakter przepisu bezwzględnie obowiązującego (*ius cogens*) a zatem ogranicza istotnie swobodę stron w kształtowaniu treści stosunku umownego wskazując, że zastrzeżenie umownego odszkodowania może nastąpić wyłącznie w odniesieniu do niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego. Zatem zastrzeżenie umowne sprzeczne z treścią art. 483 k.c. musi być uznane za naruszające granice zasady swobody umów i jako takie nieważne z mocy art. 58 §1 k.c.

Skoro jednak nieważnością (wynikającą ze sprzeczności z ustawą) dotknięta jest jedynie część postanowienia pkt. 6 umowy z dnia 28 sierpnia 2014 roku, dokonać należało oceny prawnej umowy w płaszczyźnie normy art. 58 §3 k.c., zgodnie z którą jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

W sprawie nie przedstawiono żadnych argumentów, z których wynikałoby, że między zakwestionowanym wyżej zastrzeżeniem umownym i pozostałymi postanowieniami porozumienia (deklaracji) wekslowego, zachodził tego rodzaju związek, by przyjąć że bez omawianego postanowienia cała czynność prawna nie zostałaby w ogóle zawarta. Sąd odwoławczy takich okoliczności nie stwierdził też po dokonaniu wykładni umowy zgodnie z art. 65 §2 k.c.

W rezultacie wyeliminować należało z treści stosunku prawnego wyłącznie niedopuszczalne zastrzeżenie kary umownej (odszkodowania umownego). Sąd odwoławczy uznał więc, że wskutek nieważności porozumienia wekslowego w części upoważniającej do ujęcia w wekslu dodatkowej kwoty stanowiącej 25% sumy zadłużenia, powód nie miał prawa do wypełnienia weksla jedynie w tej części. Weksel w omawianym zakresie został wypełniony więc niezgodnie z ważną umową (porozumieniem wekslowym).

Skoro czynność prawna (porozumienie z dnia 28 sierpnia 2014) kreująca tego rodzaju zobowiązanie pozwanego była w tej części nieważna to żądanie pozwu w omawianym zakresie nie może też znaleźć podstawy w przytoczonym w pozwie stosunku pozawekslowym.

W rezultacie stosując normę art. 386 §1 k.p.c. w tej części wyrok należało zmienić i na podstawie art. 496 k.p.c. w omawianym zakresie należało uchylić nakaz zapłaty i oddalić powództwo. W pozostałym zakresie nakaz zapłaty utrzymano w mocy.

Zmiana rozstrzygnięcia co do istoty sprawy wymagała odpowiedniej modyfikacji orzeczenia o kosztach procesu. Biorąc pod uwagę zakres żądania pozwu oraz zakres rozstrzygnięcia uznać należało, że powód wygrał proces częściowo i jako podstawę orzeczenia o kosztach uczyniono normę art. 100 k.p.c. Powództwo zostało oddalone co do kwoty stanowiącej 25% sumy wekslowej. Stąd przyjąć należało, że powód wygrał proces (w przybliżeniu) w 75% i w takiej proporcji ma prawo żądać zwrotu kosztów od pozwanego, będąc jednocześnie zobowiązanym do zapłaty 25% kosztów pozwanego.

Koszty powoda to opłata od pozwu i wynagrodzenie pełnomocnika procesowego (7200 zł)

Koszty pozwanego zamykają się równowartością opłaty od zarzutów oraz wynagrodzeniem pełnomocnika procesowego (7200 zł) i opłata od pełnomocnictwa (17 zł)

Po wzajemnym zarachowaniu przeciwstawnych roszczeń na rzecz powoda należało uwzględnić różnicę w kwocie wskazanej w sentencji. W tej też części utrzymano w mocy rozstrzygnięcie o kosztach zawarte w nakazie zapłaty.

Orzeczenie o kosztach postępowania odwoławczego zapadło przy zastosowaniu normy art. 100 k.p.c. w zw. z art. 108 §1 k.p.c. Z przyczyn wyżej opisanych również na obecnym etapie postępowania przyjąć należało, że powód wygrał proces w 75%.

Na koszty powoda składa się wynagrodzenie pełnomocnika procesowego (5400 zł). Powód ma prawo żądania zwrotu kwoty 4050 zł.

Koszty pozwanego zamykają się kwotą 21.253 zł jako równowartości opłaty od apelacji oraz 5400 zł jako wynagrodzenia pełnomocnika procesowego. Pozwany ma więc prawo żądania zwrotu 6663,25 zł.

Po wzajemnym zarachowaniu na podstawie art. 100 k.p.c. kwota podlegająca zwrotowi na rzecz pozwanego pozwanego to 2613,25 zł.

Wynagrodzenie pełnomocników procesowych ustalono na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem 1 stycznia 2016 roku z uwagi na datę wniesienia apelacji (10 grudnia 2015 roku). Stosownie do przepisów międzyczasowych (§21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie - Dz. U. 2015 roku, poz. 1800 ze zm.) dla ustalenia wysokości wynagrodzenia pełnomocnika procesowego powoda w sprawie znajdują zastosowanie przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t. jedn. Dz. U. 2013 roku, poz. 490 ze zm.). W odniesieniu do pełnomocnika pozwanego znajdują zaś zastosowanie analogiczne przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z tej samej daty w sprawie opłat za czynności adwokackie i ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy udzielonej z urzędu (Dz. U z 2013 roku poz. 461).

Na podstawie §13 ust 1 pkt. 2 w zw. z §6 pkt. 7) i §2 powołanego rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu i analogicznych przepisów dotyczących wynagrodzenia radcy prawnego ustalono koszty wynagrodzenia obu stron na kwoty po 5400 zł. Pełnomocnicy obu stron reprezentujący je w postępowaniu apelacyjnym występowali bowiem także w tym charakterze w postępowaniu przed Sądem I instancji.

Krzysztof Górski Danuta Jezierska Tomasz Żelazowski